

*Alla har en bias –
även du, även jag*

"Krigets första offer är sanningen" är ett citat som lär härröra från den grekiske dramatikern Aischylos, 450 före vår tideräkning. Det var sant då, och det är lika sant nu, drygt 2 500 år senare.

Vi lever i oroliga tider. I skrivande stund har Ryssland gjort landvinningar i sin två år långa invasion av Ukraina – ett krig som började redan för tio år sedan med annekteringen av Krim. Den ökade krigsriskerna har drivit Sverige att överge sin omhuldade alliansfrihet och söka inträde i NATO. I Mellanöstern pågår ett krig mellan Israel på ena sidan och Hamas, Hizbollah och Houthigerillan på andra sidan, med Iran i bakgrunden. Även detta krig har återverkningar i vårt land. Säkerhetstjänsterna i Sverige

respektive Tyskland avslöjade nyligen mordplaner på tre svenska judar och attentatsförberedelser mot svenska synagogor. Tydligt antisemitiska manifestationer, som firandet av Hamas groteska massaker den 7:e oktober förra året, har chockat svenska judar. Civilbefolkningens lidande i det efterföljande kriget har skapat en upprörd debatt. Även svenskar med arabiska eller andra rötter i Mellanöstern, har oroats av den ökade polariseringen.

Båda krigen dominerar massmedieflödet, både hos etablerad media och i den störtflod av information som når oss via internet. Vi kan se att krig numera inte bara förs på slagfältet. Alla inblandade parter och sympatisörer arbetar intensivt med att, via alla tänkbara massmediekanaler, föra

ut den bild de vill förmedla av både bakgrundshistorien och den pågående konflikten. Att skapa opinion för sin sak kan vara lika effektivt som att vinna militära segrar.

Internet har inneburit att vem som helst, var som helst på jordklotet, har ögonblicklig tillgång till information som man inte hade kunnat drömma om för bara trettio år sedan. Möjligheten att söka bakgrundsfakta och hålla sig à jour med de senaste nyheterna är näst intill obegränsad, i alla fall i de länder där informationsflödet inte stryps av totalitära regimer. Samtidigt är möjligheten att sprida desinformation lika obegränsad.

Ett vanligt, i stort sett klokt råd, är att vara extra mycket på sin vakt mot det som kan nå en via sociala medier. Dels kan i princip vem som helst lägga upp falsk information som ger intryck av att komma från en vederhäftig källa, dels har de sociala medieplattformarna inbyggda algoritmer som försöker bedöma vilken typ av information du föredrar. Algoritmerna förstärker alltså din din bekräftelsebias.

Den fantastiska möjligheten som internet ger oss att söka bakgrundsfakta kan också orsaka ett annat problem: material som bygger på felrapportering eller rena falskarijer kan ha ett evigt liv. De finns ofta fortfarande kvar och om man inte är noggrann kan man missa att de vederlagts.

Ett annat, och också detta i princip ett klokt råd, är att i första hand söka sin information hos det som kallas ”etablerade medier”. Vad som avses är exempelvis välkända dagstidningar och radio- eller tv-kanaler i länder där massmedia inte står under totalitär kontroll. Men, man kan inte utgå från att dessa heller förmedlar en korrekt bild. Alla individer har en bias – både medveten och

omedveten. Alla grupper – inklusive redaktioner – har ett gemensamt ”grupptänk” där vissa saker oreflekterat tas för absoluta sanningar. ”Etablerade medier” är inte det samma som sanningsvittnen. Däremot vet du att de har en lång tradition av att bevaka nyhetsflödet på ett sätt som du känner till. Du har en viss förförståelse för hur de brukar resonera. I denna förförståelse kan du också utgå från att du, i din medvetna eller omedvetna önskan att få din världsbild bekräftad, gärna väljer källor som stryker dig medhärs. En rimlig slutsats är därför: om du brukar prenumerera på *Dagens Nyheter*, läs även *Svenska Dagbladet*. Hämtar du din utlandsbevakning från SVT och Al Jazeera, läs också *Haaretz* och *Jerusalem Post*. Läser du *Fokus* och *Kvartal*, läs även *ETC*.

Ytterligare ett problem är att många tidningar hämtar avsevärda delar av sitt material från nyhetsbyråer. Den som dominerar i Sverige är TT – Tidningarnas Telegrambyrå, som i sin tur ofta hämtar material från andra, inter-

nationella nyhetsbyråer. Tag en titt i din dagstidning och du kommer med säkerhet finna att mycket av materialet, i synnerhet notiser, är producerat av TT. Det är därför du kan hitta nästan exakt samma information i många svenska dagstidningar. Men även TT består av journalister som medvetet eller omedvetet kan vinkla.

Man behöver inte heller vara konspirationsteoretiker för att inse att främmande makter i vissa fall kan ha ett intresse av att försöka påverka ledande nyhetskanaler i vårt land.

Källkritik är inte lätt. Alla har en bias. Och vissa har en agenda.

Detta nummer av *Folkvett* domineras av en debattartikel om psykiatri och dess belackare, skriven av göteborgsprofessorn Elias Eriksson. Eriksson argumenterar naturligtvis utifrån sin synvinkel och vi hoppas på att artikeln väcker en diskussion som fortsätter i nästa nummer. Den prisbelönta svensk-kanadensiske läraren Philippe Longchamps bidrar med en artikel om hur man lär ut kritiskt tänkande till skolelever. Xzenu Cronström Beskow tar ett grepp på incels och hur de framgångsmyter som sprids i *The Secret* kan förvilliga. Alexander Gunnarsson berättar om hur hans skeptiska sinnelag räddade honom från en sekt. Och vår återkommande krönikör Teddy Winroth kåserar om Napoleon.

Vi uppmanar också våra medlemmar att närvara vid föreningens årsmöte, som i år går av stapeln i Göteborg den 11:e maj. Ytterligare information återfinns i slutet av tidningen.

Väl mött! 📖

Dan Katz